

Evidencijski broj / Article ID: 13523871
Vrsta novine / Frequency: Dnevna
Zemlja porijekla / Country of origin: Hrvatska
Rubrika / Section: Istra

ŠESTA FILMSKA OFENZIVA:

Prijelaz ranjenika preko mosta –
 "Bitka na Neretvi"

Tko će na kraju pobijediti u ovoj šestoj filmskoj ofenzivi tek ćemo vidjeti (peta je Sutjeska, ili "Sutjeska", film Stipe Delića, po scenariju Banimira Šćepanovića, kamera Tomislava Pintera, Bosna filma, FRZ Sutjeska, Zeta filma Budva, s Richardom Burtonom u ulozi Tita) koja bi se nakon "Neretve" mogla izroditi u sedmu filmsku ofenzivu – ako Crna Gora potegne kakvo sukcesijsko pitanje?

Piše Mate ĆURIC

Ovih dana premijer Hrvatske Zoran Milanović, kojemu se sve više ljulja stolica, i premijer Slovenije Janez Janša, kojemu je stolica već izmaknuta, potpisali su sporazum o Ljubljanskoj banci i tako privremeno riješili barikadu Slovenije koju je podigla da Hrvatske u predviđenom roku ne uđe u Europsku Uniju. I nije bila smo ta, sjetimo se pitanja granice u Savudrijskoj vali, pa ZERP-a, a od prvog su dana pitanje hrvatskih štediša gurali u sukcesijsku masu i sistemom ucjene - isključivom brigom za vlastite nacionalne i ostale interese - na kraju kako vidimo i uspjeli. Sve ostalo su nijanse, a tek predstoji ona konačna ratifikacija ovih potpisa u slovenskom parlamentu koji je izvan kontrole i dok je sukcesije sve je moguće.

Ako smo išta naučili iz ovog slovenskog poučka je to da sada znamo kako ćemo i mi, i na koji način, kada (a valjda?) iz pozicije 28. članice EU-a rješavati nesporazume sa svojim južnim susjedima. Sudeći po polemikama koje su se razvile nakon vijesti da je film *Bitka na Neretvi* (Bijeli slučaj ili četvrta ofenziva) postao hrvatski, na način da su se izvršni producent Jadran film i sam autor Veljko Bulajić tako dogovorili i konačno zaštitili autorska prava - kao osnovni motiv cijelog postupka - ali i oko daljnje eksploatacije filma u svijetu, pitamo se predstoji li nam nakon bankarske i kulturna sukcesija?

Tko će na kraju pobijediti u ovoj, šestoj filmskoj ofenzivi, tek ćemo vidjeti (peta je Sutjeska, ili *Sutjeska*, film Stipe Delića, po scenariju Banimira Šćepanovića, kamera Tomislava Pintera, Bosna filma, FRZ Sutjeska,

Zeta filma, s Richardom Burtonom u ulozi Tita) koja bi se nakon "Neretve" mogla izroditi u sedmu filmsku ofenzivu - ako recimo Crna Gora potegne kakvo sukcesijsko pitanje? Dakle, vratimo se onom osnovnom pitanju: čiji je film ako je tema jugoslavenska, izvršni producent hrvatski, autor rodom Crnogorac (1928. Vilusi kraj Nikšića), a životom i radom crnogorski i hrvatski režiser, teritorij na kojemu je sniman je bosansko-hercegovački (u Sarajevu proveo djetinjstvo i dio školovanja), glumci srpski, hrvatski, bosanski, makedonski, slovenski, ali uglavnom holivudski?

Pravo na autorstvo

Odgovor bi morao biti jednostavan i bez sukcesije, ako ćemo se držati istih postulata i običaja koji i danas vrijede na mnogim filmskim primjerima s ovih prostora na koje stalno skrećem pažnju.

Naime, film je, kao i svako umjetničko djelo, i ne samo umjetničko, onoga tko ga potpisuje, tko mu je autor, a tek onda i onoga tko ga je realizirao, što proizlazi i iz nekih ugovorenih prava i obaveza kojih bi se svi trebali pridržavati. U slučaju *Bitke na Neretvi* Veljka Bulajića to bi moralo biti jasno, bar u dijelu neopornog autorstva, kao i za direktora fotografije Tomislava Pintera, a kako Bulajić gotovo cijeli svoj život i stvaralački rad veže za Zagreb i Hrvatsku, bez obzira na rođenje u Crnoj Gori, ima se pravo po tom pitanju odrediti onako kako sam osjeća i kako je već odlučio, usprkos činjenici da se kao mladi partizan borio za opće ideale, a da se politički prostor na kraju vratio u svoje prirodne tokove.

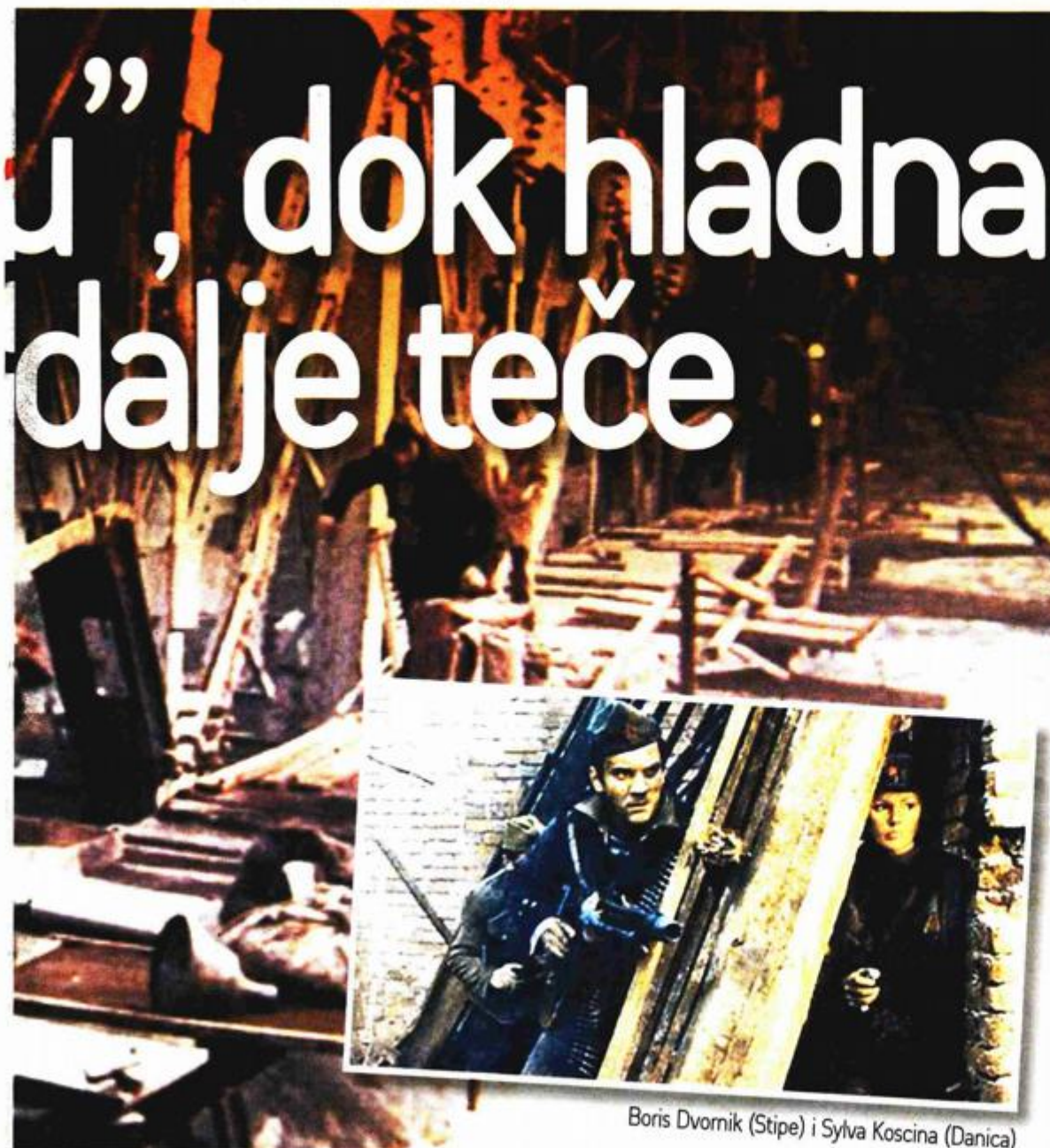
Sigurno mu je pritom važna činjenica bila i ta da je izvršni producent bio zagrebački Jadran film, pa mu treba vjerovati da zna s kime je potpisivao ugovore i obaveze, a da u prijavi za 17. Festival jugoslavenskog igranog filma u Puli 1970. - gdje je *Bitka na Neretvi* otvorila festival, ali izvan konkurencije, dakle nije ga prijavila ni jedna od republika i pokrajina kao svoj, što je bilo ne samo praksa već i obaveza, bez obzira na unutarnje savezne "koprodukcije", ili danas sasvim normalne međudržavne koprodukcije istih tih bivših republika - stoji: Udruženi jugoslavenski producenti, Igor film Rim, Eichberg film Muenchen, a da su scenaristi: Ratko Đurović, Stevan Bulajić, Veljko Bulajić, Ugo Pirro; da su recimo scenografi bili Vladimir Tadej i Dušan Jeričević, a tu je još 80 posto hrvatske logistike na što ukazuje redatelj.

Kako je Veljko Bulajić upravo izjavio, beogradski Avala film - kao svojevrnsni pandam Jadran filmu - navodno je odbio sudjelovati u ovom projektu iz razloga kojega su samo oni tada znali, a da ne mijesaju Partiju u sve to, potvrđuje Bulajić, nisu ni inzistiralo da se uključe, pa također ne stoji ni izjava filmskog redatelja Darka Bajića koji u dokumentarcu *Cinema Komunismo* kaže da je Avala film dala 400 milijuna ondašnjih dinara za ovaj projekt.

Što hoće BiH i Srbija?

Bajić je profesor Fakulteta dramskih umjetnosti i predsjednik Upravnog odbora Filmskog centra Srbije, a danas pak ocjenjuje kako je projekt *Bitke na Neretvi* svojevremeno obdijelio sve financijske, stvaralačke i

KULTURNA SUKCESIJA KUCA NA VRATA

Boris Dvornik (Stipe) i Sylva Koscina (Danica)

prikazivačke potencijale kinematografije u Jugoslaviji i da bi zbog toga sadašnja država Srbija morala voditi o tome računa, ali kako se odnosi prema svojoj kinematografiji u koju je 2013. iz proračuna dala nulu za kinematografiju, "ne treba biti čudno što se ostvarenje nekadašnje jugoslavenske filmske produkcije, bez pozivanja na diobenu bilancu, može samo jednom izjavom redatelja Veljka Bulajića promovirati kao film proizveden u Hrvatskoj".

Čini mi se da je ovo ipak prije reakcija jednog srpskog autora na potez jednog hrvatskog slučaja, što u još uvijek u zategnutim odnosima ovih dviju bivših republika, a danas suverenih država, uvijek dobro dođe da se malo podignu navijačke strasti. Onaj tko je sudjelovao u filmu i u kojoj mjeri autorski važan, ipak će se ovim Bulajić-Jadran film činom koliko-toliko srediti i namiriti, ali najave direktora javnog poduzeća Filmskog centra Sarajevo, redatelja Adisa Bakrača da će tužiti hrvatskog redatelja Veljka Bulajića zbog prisvajanja filma *Bitka na Neretvi* jer da je zapravo "pravni slijednik Filmski centar Sarajevo", nadolijevaju novo ulje na vatru.

Štoviše, on tvrdi, doduše bez jasnih kriterija i objašnjenja, da sva prava i nezakonite prodaje filmova *Bitka na Neretvi* i *Kozara* istog autora (koja je pak prikazana na 9. FJIF-u 1962. i prijavljena u produkciji Bosna filma i SRBiH, s istom scenarijskom i redateljskom postavom Ratko Đurović, Stevan Bulajić, Veljko Bulajić, ali skroz srpskom glumačkom ekipom?) pripadaju Filmskom centru Sarajevo, pozivajući se na to da su "prava autora uređena zakonom o autorskim pravima i ne zadiru u pravo vlasništva i producentska prava filma", a da je bosanskohercegovački film potvrđuje i to da je snimljen i u produkciji Bosna filma iz Sarajeva 1969.

Pritom je najzanimljivija činjenica na koju se poziva da je Filmski centar Sarajevo u protekle dvije godine radio na restauraciji filma *Bitka na Neretvi*, "u potpuno novom izdanju

u HD formatu koji odgovara standardima svjetske distribucije", ističe Bakrač.

Zanimljivi su i stavovi još nekih BiH autora po tom pitanju, kao Harisa Pašovića koji drži da je "Bitka na Neretvi" "jugoslavenski film te da su potezi redatelja Veljka Bulajića motivirani korištenjem filmova proizvedenih u Jugoslaviji", a Pjer Žalica tvrdi kako se radi o "ishitrenoj i neutemeljenoj odluci iza koje stoji namjera da se film prodaje". Zar je moguće da je od ostataka ostatka Juge samo jedan film ostao na "ničijoj zemlji"?

Naš film, njihova država

Predsjednik Uprave Jadran filma Vinko Grubišić poručuje da njihovi potezi ne znače "svojatanje" filma *Bitka na Neretvi*, otvarajući na neki način prostora polemici da se ovakve stvari rješavaju u novim vlasničkim odnosima i današnjim stanjem stvari,

i inzistira da nema razloga za napuhanje priče i da nije riječ o finansijskom pitanju, "već o zaštiti autorskih prava i filma kao umjetničkog djela i da bi svi iz filmske ekipe trebali imati postotak od autorskih prava", a sve uz već poznato objašnjenje da se već dva desetljeća najgledaniji film ovih i širih prostora prikazuju na istoj kopiji koja je u lošem stanju, kojoj čak nedostaje desetak minuta materijala, te da će Jadran film napraviti jednu novu, dobru kopiju, koja će se jedina smjeti distribuirati.

Što će biti s onom Bakračevom HD kopijom ne zna se, kao ni to što će biti sa Zemaljskim muzejom BiH u Sarajevu koji je zatvoren jer nikoga u "slučajnoj državi naroda i etnitetu" ne zanima da bude otvoren. Možda bi se nešto pokrenulo da ga Hrvatska proglasi svojim, recimo pod izlikom brige za Hrvate u BiH-u.

Kao što sam već prije spomenuo, niz je filmova zadnjih godina koje

Yul Brynner (miner Vlado) i Orson Welles (četnički vojvoda)

a ne u političko-republičko-državno-sukcesijskim okolnostima i po principu dok je interesa kod gledatelja svi bi htjeli dijeliti kolač, a tamo gdje nema nikakvog interesa i prihoda neka svatko brine svoju brigu i štiti svoje vlasništvo kako zna i može. I sam Bulajić na ove reakcije uzvraća

smo gledali u Puli, gdje im je bila premijera na nacionalnom filmskom festivalu i gdje su odnijeli gotovo sve najvažnije nagrade, a koje potpisuju (tako su uostalom i prijavljeni) hrvatski autori i producenti. No, zbog okolnosti njihova nastajanja, nekih međunarodnih potpora i nastojanja

Bulajić: Znamo samo za konfrontacije i nered

Veljko Bulajić: Štitim samo autorska prava

U izjavi za naš list Veljko Bulajić opetovano ponavlja da se kod nas sve svodi uvijek na konfrontacije i nered, a da je suština nebitna i da se tumači kako kome odgovara.

- Ponavljam po stoti put da je suština cijele priče i brige oko filma *Bitka na Neretvi* zaštita autorskih prava i dovođenje u red jedne predugo prešućivane priče o odnosu kojega imamo prema vlastitim djelima i ostvarenjima. Evo vam primjera, krajem prošle godine hrvatska se kinematografija predstavljala u Francuskoj u sklopu cjelovite kulture i naslijeđa, a među izabranim filmovima nije bilo ovog mog filma jer se povlačilo to nesretno pitanje "čiji je film", jugoslavenski - države koje već toliko dugo više nema - ili hrvatski, što nije sporno ni po tome tko je autor, izvršni producent, suradnici, glavni akteri i mnogo toga vidljivoga.

Na kraju svega film nije prikazan, a da se to više ne dešava učinio sam ono što sam konačno morao - proglasiti ga svojim filmom, jer sam očito autor koji štiti svoje djelo. Sve ostalo su konfrontacije i nered kao jedino mjerilo ponašanja na ovim prostorima, nažalost.

Već ste na neki način odgovorili Bakraču i Bajčiću na njihove istupe. Što oni žele?

- I jedan i drugi su na čelu nekih državnih ustanova koje su preuzele ulogu ukinutih i ugašenih nekadašnjih republičkih produkcijskih kuća, od Avale filma do Bosna filma i ostalih, pa moraju na neki način istupiti i braniti svoje pozicije. No, Bajčić vjerojatno zna, ali drugačije sada govori, da Avala film ne samo da nije ničim sudjelovala u filmu već ga je iz nekih razloga opstruirala, ali o tom potom. Naravno, nitko ne spori doprinos u filmu i suradnika iz BiH, kao ni Bosna filma, koji su svoju ulogu i zadovoljstina dobili već po završetku filma kada se politički presuđivalo gdje će biti pretpremijera, pa je na kraju presuđeno da bude u Sarajevu u povodu otvorenja centra Skenderija, kao kompromisnog rješenja, a u Puli je onda bila premijera na otvaranju 17. Festivala, ali izvan konkurencije.

Svrstavati u to priču o Kozari koja je, naravno, moj film, ali i BiH kinematografije je deplasirano i to nitko ne spori, a sličnih je ostvarenja bilo još i kod Štiglica, Bauera... To vam je sva istina.

preko Sarajevo Film Festivala da se ovaj bivši jugo prostor opet poveže u jednu cjelinu, pa i obnovi svojevrsna jugoslavenska filmska poetika, ma što to točno značilo, svjedočili smo apsurdnoj činjenici da smo na javnim televizijama dviju država, Hrvatske i BiH, u istim terminima u centralnim vijestima čuli istu vijest: Naš film (bosansko-hercegovački, odnosno hrvatski) "Sve džaba" (2006.) ili "Kenjac" (2009.) Antonija Nučića pobjednik je 53., odnosno 56. Festivala igranog filma u Puli.

Nučić je rođenjem u BiH i bosanskohercegovački i hrvatski je redatelj, tema je bosanska, a film hrvatski, kao i redateljev studij, život i rad u Zagrebu. Otkuda onda ono: "naš film". Isto je vrijedilo i za "Armina" (2007.), hrvatskog redatelja Ognjena Svilčića, a također hrvatski režiser Arsen Antun Ostojić je svoj film "Halimim put" (2012.) stopostotno smjestio u bosansko-bošnjački ambijent i tematiku (pa i govor) i po tome bi onda prije bio BiH-ov nego Hrvatski. Naravno, usporede su jedno, a današnja stvarnost nešto drugo, bar ako su u pitanju autorska prava koja su ipak na višoj razini nego u vremenu kolektivne svijesti i odgovornosti, a odluke je donosio broj Jedan - budžet za *Bitku na Neretvi*, podsjećaju neki, osobno je odobrio i potpisao sam Tito.

Koji ključ za kriva vrata?

Dakle, mogao bi biti i njegov, kao što je bila cijela zemlja, narod i odluke po kojima će film dobiti palac gore a koji dolje. Postavlja se onda i logično pitanje, a kome pripada Tito i njegova imovina (ostavština)? One političke svi su se odreda odrekli,

ona osobna je još u trezorima (ako je uopće tamo), grob na Dedinju je srbijanski, a biografija unutra je kumrovačka, dakle Hrvatska. Koji bi zapravo ključ za kulturnu sukcesiju mogao ovdje biti zajednički i koji bi konačno zaključao sve prijepore? Pripadnost autora određenom narodu ili kulturi, mjestu rođenja ili smrti, količini jezičnih izraza koji prevladavaju, mjestu zbiljanja radnje, ukupnom broju sudionika na projektu, ili po tome koliko danas i u kojoj mjeri netko štuje i slavi iste te događaje i teme koje su, u ovom slučaju, filmski ovjekovječene?

Da se opet vratim slovensko-hrvatskim odnosima. Jedan od najznačajnijih slovenskih režisera, France Štiglic, u vremenu jugoslavenske kinematografije snimio je kulturni film, hrvatski *Deveti krug*, kojega mnogi kritičari i znalci uvrstavaju u važne izbore onoga reprezentativnog iz vremena jugo kinematografije. Film je prijavljen na 7. FJIF-u 1960. u kvoti SR Hrvatske, producenta Jadran filma i po scenariju Zore Dirnabach (zanimljivo je i to da su iste godine Makedonija i Vardar film prijavili *Tri Ane*, također važan film hrvatskog režisera Branka Bauera, a i većina je ekipe iz Hrvatske).

E, sada, nitko ne dvoji da Štiglicu pripada autorsko-umjetničko autorstvo, Hrvatskoj ustaška tematika, mjesto radnje i produkcija, pa i povijesno naslijeđe, ali se nitko ne otmilje za lošu prošlost jer imamo još svježije sjećanje na žalosnu sadašnjost, a tko bi se borio za neizvjesnu kino budućnost filma iz prašnjave kinoteke, kao u novoj bitci za *Bitku na Neretvi* koja još teče pred očima gledatelja. I, naravno, ispod porušenih mostova.